Jovica Trkulja

KAKO PROTIV DISKRIMINACIJE OSOBA SA INVALIDITETOM?

– Tribine u gradovima Srbije –

1. Centar za unapređivanje pravnih studija i Fond za otvoreno društvo realizovali su tokom 2001-2004. godine projekat "Prava osoba sa invaliditetom". Prvi korak u realizaciji projekta bilo je organizovanje stručne konferencije 23-24. aprila 2002. godine sa preko sto učesnika na temu "Pravni aspekti invalidske zaštite". Nakon toga je 2003. godine objavljen zbornik referata sa te konferencije – *Prava osoba sa invaliditetom.* Na osnovu toga grupa eksperata CUPS-a izradila je i Model Zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom i ponudila ga početkom 2004. godine na javnu raspravu.

Pomenuti Zbornik i Model Zakona predstavljali su solidnu osnovu za rasprave u stručnoj i široj javnosti o pravima osoba sa invaliditetom u Srbiji. Organizovanje serijala tribina u desetak gradova Srbije na temu "Kako protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom? " bio je prvi korak u tom pravcu.

Cilj tribina bio je da osvetle sadašnje stanje i naznače puteve prevazilaženja postojeće pravne regulative u oblasti zaštite osoba sa invaliditetom, što bi olakšalo implementaciju novih normativnih rešenja saobraženih svetskim standardima u ovoj oblasti. Tribine su osobe sa invaliditetom, stručnu i širu javnost obavestile o stanju, problemima i mogućnostima poboljšanja pravne zaštite osoba sa invaliditetom u našoj zemlji. Rasprave na tribinama dale su objektivnu sliku ključnih pitanja i problema prava osoba sa invaliditetom u Srbiji. One su pokrenule inicijative za ostvarivanje osnovnih prava invalidnih lica i za donošenje zakona o njihovoj zaštiti.

Tribine su imale formu otvorenog skupa, na kome su, pored osoba sa invaliditetom i članova njihovih porodica, učestvovali predstavnici medicinskih, obrazovnih, medijskih, kulturnih, sportskih i drugih ustanova, nevladinih organizacija, političkih stranaka i organa lokalne vlasti. Osnovu za raspravu predstavljali su: zbornik *Prava osoba sa invaliditetom*, *Model Zakona o zabrani diskriminacije osoba sa invaliditetom i Standardna pravila UN o ravnopravnosti osoba sa invaliditetom*.

Zadatak tribina je bio da ponude dijagnozu stanja i problema u ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom i da, približavajući tekstove Modela Zakona i Standardnih pravila, ukažu na puteve borbe protiv diskriminacije ove kategorije građana.

Na svakoj tribini vođena je rasprava o tri grupe pitanja: (1) Pravni položaj osoba sa invaliditetom, (2) Izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom i (3) Model Zakona protiv diskriminacije osoba sa invalidite-

tom. O njima je prvo govorio po jedan uvodničar, nakon čega je vođena rasprava.

2. Rukovodilac projekta je bio prof. dr Jovica Trkulja iz Centra za unapređivanje pravnih studija u Beogradu. Organizator i sekretar projekta bila je Jelena Simić. Saradnici na projektu bili su: mr Damjan Tatić, mr Predrag Vukasović, prof. dr Vesna Radoman, mr Saša Gajin, Vladan Jovanović, Borivoje Ljubinković, Biljana Stanojević, Svetlana Vlahović, prof. dr Milosav Milosavljević.

Projekat je realizovan u desetak gradova Srbije, u saradnji sa odgovarajućim organizacijama i CUPS-ovim saradnicima: Niš (Ženska alternativna grupa – mr Natalija Žunić), Pančevo (Dom kulture – Ljiljana Spasić), Kragujevac (Skupština grada – Nebojša Krstić), Novi Sad (Forum iuris – Ratko Bubalo), Kikinda (Zajednica invalidskih organizacija – Zoltan Moldvai), Beograd (Narodna skupština Srbije – Lejla Ružić), Kruševac (Srednja specijalna škola – Miloš Simić), Zrenjanin (Kulturni centar – Miroslav Samardžić), Subotica (Otvoreni univerzitet – Robertino Krulj).

3. U periodu od decembra 2003. do novembra 2004. godine održano je jedanaest tribina:

- 19. decembar 2003. Beograd (Medija centar) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, prof. dr Žarko Korać, prof. dr Vesna Rakić Vodinelić, mr Predrag Vukasović, mr Saša Gajin, mr Damjan Tatić i Biljana Stanojević;
- 17. mart 2004, Beograd (Skupština grada Beograda) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, mr Predrag Vukasović, mr Damjan Tatić, mr Saša Gajin i Biljana Stanojević, moderator prof. dr Jovica Trkulja;
- 30. mart 2004. Pančevo (Kulturni centar) – uvodničari: prof. dr Jovica Trkulja, mr Predrag Vukasović i Biljana Stanojević, moderator Ljiljana Spasić;
- 12. april 2004. Kragujevac (Skupština opštine) – uvodničari: prof. dr Jovica Trkulja, mr Predrag Vukasović i Biljana Stanojević, moderator Nebojša Krstić;
- 26. april 2004. Novi Sad (Pravni fakultet) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, mr Saša Gajin i mr Damjan Tatić.
- 14. maj 2004. Kikinda (Dom vojske) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, prof. dr Jovica Trkulja, mr Saša Gajin i mr Damjan Tatić, moderator Zoltan Moldvai;
- 8. oktobar 2004. Beograd (Narodna skupština Srbije) – uvodničari: Predrag Marković, predsednik Narodne skupštine, prof. dr Vesna Rakić Vodinelić, prof. dr Jovica Trkulja, mr Damjan Tatić, mr Saša Gajin, Slađana Marković, moderator Lejla Ružić;
- 27. oktobar 2004. Kruševac (Srednja specijalna škola) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, prof. dr Jovica Trkulja, mr Predrag Vukasović, mr Saša Gajin i Biljana Stanojević, moderator Miloš Simić;
- 2. novembar 2004. Zrenjanin (Kulturni centar) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, prof. dr Jovica Trkulja, mr Predrag Vukasović, mr Damjan Tatič, mr Saša Gajin i Biljana Stanojević, moderator Miroslav Samardžić;
- 3. novembar 2004. Požarevac (Centar za kulturu) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, prof. dr Jovica Trkulja, mr Predrag Vukasović, mr Saša Gajin i Biljana Stanojević, moderator Branka Rašić;
- 10. novembar 2004. Subotica (Otvoreni univerzitet) – uvodničari: prof. dr Vladimir Vodinelić, prof. dr Jovica Trkulja, mr Predrag Vukaso-

vić, mr Saša Gajin i Biljana Stanojević, moderator Robertino Krulj.

4. Rasprave na tribinama su obuhvatile sledeća pitanja: (1) Problemi ostvarivanja ljudskih prava osoba sa invaliditetom (izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom, pravni položaj osoba sa invaliditetom, ekonomsko-socijalni položaj osoba sa invaliditetom, (2) Pravni status invalidskih organizacija u Srbiji, (3) Ravnopravnost osoba sa invaliditetom, i (4) Model Zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom.

Organizatori tribina su narodnim bibliotekama gradova u kojima su održavane tribine dostavili sledeće knjige i materijal, koje su učesnici tribina koristili za pripremu: *Prava osoba sa invaliditetom* (ured. Jovica Trkulja, izd. CUPS, Beograd 2003), *Modeli antidiskriminacionih zakona* (ured. Jovica Trkulja, izd. CUPS, Beograd 2003) i podlistak dnevnog lista *Danas* ("Danas pravo – Zakoni protiv diskriminacije") od 10. septembra 2004. godine.

O raspravama na tribinama javnost je obaveštavana u lokalnim medijima i u dnevnim listovima *Danas, Blic, Politika*. Organizatori i saradnici na ovim tribinama, kao i učesnici u raspravi, zaključili su sledeće:

- našem društvu je potreban nov pravni pristup osobama sa invaliditetom, koji bi bio prilagođen socijalnoj realnosti Srbije i saobražen evropskim i svetskim pravnim standardima u ovoj oblasti;
- ovakva aktuelizacija prava osoba sa invaliditetom i artikulacija njihovih interesa na državnom nivou može postepeno da dovede do njihovog boljeg položaja u društvu;
- neophodno je izbeći zamke normativističke iluzije, prema kojoj će nova zakonska regulativa automatski obezbediti osobama sa invaliditetom bolje životne uslove. Nova zakonska regulativa u ovoj oblasti je nužna, ali nije dovoljna;
- iako postojeće zakone o pravima osoba sa invaliditetom treba menjati i prilagođavati vremenu i uslovima u kojima živimo, nijedna zakonska regulativa neće invalidima obezbediti bolje životne uslove i prava koja su primenjiva, bez sistematske edukacije stanovništva i relevantnih društvenih i političkih faktora, a ne samo stručnjaka i osoba koje se bave ovom problematikom.

Procena uspešnosti projekta izvršena je i poređenjem podataka sadržanih u izveštajima o stanju zaštite ljudskih prava osoba sa invaliditetom u svim lokalnim zajednicama obuhvaćenim projektom, šest meseci pre i posle realizacije projekta (broj zabeleženih slučajeva kršenja ljudskih prava osoba sa invaliditetom, reakcije lokalne uprave, medija i sl.).

Najznačajniji rezultat projekta je činjenica da je formirana svojevrsna koalicija različitih subjekata (invalidskih organizacija, NVO, pojedinih narodnih poslanika, profesionalnih udruženja i drugih), koji su svojim javnim angažovanjem doprineli da Ministarstvo za rad i zapošljavanje prihvati CUPS-ov Model Zakona protiv diskriminacije kao osnov za pokretanje inicijative za donošenje Zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom.